

ONA A ONA

PLÁNUJÍ RODINU

PRAGUE
PRIDE

aneb jak jít štěstí naproti

ONA a ONA plánují rodinu aneb jak jít štěstí naproti

Prague Pride z. s.

Rybná 716/24, 110 00 Praha 1

www.praquepride.cz

Tereza Kadlecová (Pelechová)

Petra Kutálková

Právní recenze: Petr Kalla, Adéla Horáková

Jazyková úprava: Alena Rambousková

Grafická úprava a sazba: >0< mowshe

Rok vydání 2020

Vydání první

© Prague Pride z. s., 2020

ISBN 978-80-270-8883-6

Milé čtenářky,

vy a my - Tereza a Petra, které jsme tuhle brožuru napsaly, máme pravděpodobně něco společného. Je pro nás důležité mateřství v jeho různých podobách. A také všechny věříme, že je fajn mít co nejvíc informací, které rodičům pomůžou dělat v životě dobrá rozhodnutí.

Dotedka ale chyběl zdroj, který by na jednom místě soustředil ověřené informace týkající se rodičovství dvou žen a přidal zkušenosti z praxe. Řekly jsme si proto, že pro vás - budoucí maminky takový napíšeme.

Možná si říkáte, proč právě my?

Tereza se už několik let potkává s gay a lesbickými páry, které se v „rodičovské přípravce“ na založení rodiny chystají, a tak má přehled o tom, co budoucí rodiče zajímá. Navíc má i spoustu osobních zkušeností jako sociální a biologická matka. „Když jsme s mou ženou začaly před více než osmi lety plánovat rodinu, hodně jsme ocenily, že jsme ve svém okolí měly několik ženských párů, které děti už měly. Našemu synovi jsou teď čtyři roky a společně se všichni moc těšíme až se za pár měsíců naše rodina dál rozšíří. Zažít rodičovské štěstí při pozorování dětí objevujících svět, bych moc přála všem, kdo po něm touží.“

Petra vychovává dceru spolu s partnerem. Nad tím, že je situace rodin, kde jsou dvě mámy nebo dva tátové v něčem jiná než v té jejich, začala víc přemýšlet, když byla její dcera malá. „S kamarádkou, která má jen o kousíček starší holčičku, jsme tenkrát řešily, jak jim to vysvětlíme. Proč má jedna z holčiček doma maminku a tatínka a druhá dvě maminky?“ Na velké povídání s holčičkami nedošlo. Pro obě děti je totiž rodina, ve které jsou dvě mámy, stejně „normální“ jako ta, kde je máma a táta nebo třeba ta, ve které bydlí každý rodič v jiném bytě. Z diskusí jejich matek ale vznikl projekt, díky němuž se povedlo detailně zmapovat, co trápi v ČR duhové rodiny při cestě za rodičovstvím a v prvních letech života dětí.

Obě doufáme, že to bude užitečné a fajn čtení!

V Praze, v listopadu 2020

Tereza a Petra

OBSAH

Chceme založit rodinu	7
Mezi námi dvěma	9
Biologické a sociální mateřství. Je jiné být sociální matkou?	10
„Souběžné“ těhotenství	12
Těhotenství obou žen s větším časovým odstupem	14
Matky a otec/dárce spermatu	16
Anonymní dárce	17
Kliniky asistované reprodukce	17
Anonymní dárce kontaktovaný přes internet	19
Známý dárce/otec dítěte	21
Dárce kamarád	21
Otec dítěte, který se podílí na výchově	22
Početí dítěte	25
Početí v domácích podmínkách	26
Možnosti početí na klinice	28
Nabídnout rodinu již narozeným dětem	30
Náhradní rodinná péče	31
Naše rodina versus právo	34
Možnosti posílení právního postavení sociální matky	37
Plánujte, jen kdyby náhodou... rozpad rodiny	38
Máma, maminka a dítě jsou rodina	40
Zdroje	47

Chceme založit rodinu

Přemýšlíte s partnerkou o založení rodiny? Zvažujete různá rodinná uspořádání a hledáte ten nejvhodnější způsob?

Prvním krokem k rodičovství je rozhodnutí, že chceme vychovávat dítě. Nic jako právo mít dítě neexistuje, je ale přirozené, že potřebu přivést na svět a/nebo vychovat dítě, pociťují ženy ve stejnopohlavních vztazích stejně jako ženy žijící ve vztahu s muži. V České republice každoročně přibývají další a další rodiny, ve kterých dítě vychovávají dvě matky nebo dva otcové. Z výzkumů a názorů odborníků*ic z celého světa víme, že sexuální orientace nemá na kvalitu rodičovských kompetencí žádný vliv. Nerovné právní postavení a nedostatečná právní ochrana nicméně vedou k tomu, že dítě/děti, které v těchto rodinách žijí, jsou bohužel v právní nejistotě, a jsou tedy od samého počátku státem znevýhodňovány oproti dětem, které vychovávají žena s mužem. To je pro stejnopohlavní rodiče těžká situace, protože nemohou dětem poskytnout takové právní jistoty, jaké by si přáli.

Páry tvořené dvěma ženami (může se jednat o lesbický pár, ale i partnerství dvou žen, ve kterém se jedna či obě jako lesby neidentifikují), které chtějí vychovávat biologické dítě jedné z nich, stojí před rozhodnutím, která z žen dítě na svět přivede a která mu bude sociální matkou. Pokud by plánovaly více dětí, mohou si tyto role vyměnit. Budoucí matky se musí také zamyslet nad rolí otce či dárce v životě dítěte a nad způsobem, jakým dojde k početí. V případě, že chtějí poskytnout domov již narozenému dítěti prostřednictvím náhradní rodinné péče, musí taktéž rozhodovat, která z nich bude osvojitelkou či pěstounkou a která bude zastávat roli sociální matky.

Protože volba rodičovského modelu a cest k němu má významný dopad na život dítěte, biologických a sociálních rodičů, ale i na život širší rodiny, je vhodné zodpovědně zvažovat různé alternativy.

V našem materiálu vám chceme nastínit základní alternativy plánovaného rodičovství dvou žen. Propojujeme zkušenosti rodičů, které již děti v duhové rodině vychovávají či se na rodičovství připravují, se zjištěními, která přinesly české i zahraniční výzkumy, a přidáváme základní právní rámec pro každé téma.

Glosář termínů – kdo je v ČR rodičem

Biologický rodič

Biologická matka či biologický otec – obecně se tak označují ti, kdo dali dítěti vzniknout z biologického hlediska. V homoparentálních rodinách je biologickým rodičem vždy jen jedna z páru.

Právní rodič

Právní rodičovství je rodičovství uznané zákonem. Je to soubor práv a povinností vůči dítěti a fakticky je stvrzeno zápisem v rodném listě. V České republice až na několik výjimek není možné, aby byli v rodném listu zapsány obě stejnopohlavní partnerky. Právním rodičem každého dítěte je tak v homoparentálním páru většinou jen jedna z žen.

- ❖ *Žena, která dítě porodila, je do rodného listu zapsána automaticky po narození dítěte. Do kolonky otec je zapsán muž, který se na matrice přihlásí k otcovství, manžel biologické matky nebo adoptivní rodič.*
- ❖ *To, že je člověk zapsán jako právní rodič v rodném listě, nemusí nutně znamenat, že se podílí na výchově dítěte.*

V posledních letech přibývá párů, v nichž jsou dle zahraničního práva považovány za právní rodiče obě ženy. Ke vzniku rodičovství může dojít buď přímo ze zákona (např. britské právo stanoví, že rodičem dítěte se stává manželka či registrovaná partnerka biologické matky, nebo dokonce partnerka matky žijící s ní v neformalizovaném svazku, jestliže k umělému oplodnění udělila svůj souhlas), nebo rozhodnutím zahraničního soudu. V prvním případě je rodičovství obou žen za podmínky, že dítě porodila občanka ČR, uznáváno prostým zápisem do matriky v ČR. V druhém případě se vyžaduje uznání rozhodnutí o rodičovství českým soudem. Podoba českého formuláře rodného listu však na tuto variantu nepamatuje, a tak se může stát, že jeden z rodičů je zapsán v kolonce „matka“, zatímco druhý rodič je zapsán v kolonce „poznámka“.

Sociální rodič

Pojmem sociální rodič označujeme rodiče, který o dítě pečuje a vychovává jej. Protože české právo neumožňuje oběma ženám být právními matkami, je jedna z žen pouze rodičem sociálním, zatímco u druhé z nich se sociální role rodiče pojí i s rodičovstvím právním a případně i biologickým.

Mezi námi dvěma

Při zakládání rodiny dvěma ženami se jako jedna z prvních objeví otázka, která z žen dítě/děti odnese a porodí. Je dobré počítat s tím, že biologické mateřské potřeby žen mohou být různé – touhu porodit dítě mohou (anebo nemusí) mít obě ženy.

V rodinách mohou nastat v zásadě tyto situace:

- ❖ Obě ženy mají touhu porodit dítě a obě jsou v tuto chvíli připraveny a cítí potřebu otěhotnět současně či krátce po sobě.
- ❖ Obě ženy mají touhu porodit dítě, plánují však rodit s časovým odstupem.
- ❖ Touhu přivést na svět své biologické dítě má aktuálně jedna z páru, druhá své rozhodnutí ještě zvažuje.
- ❖ Jedna z žen biologickou matkou netouží být, rodit (už) nechce.
- ❖ Jedna z žen otěhotnět nemůže – má dlouhodobé zdravotní problémy nebo těhotenství lékař*ka nedoporučuje.
- ❖ Ani jedna z žen nechce nebo nemůže přivést na svět své biologické dítě – v tom případě mohou zvolit adopci, anebo pěstounskou péči.

„Člověk asi musí být upřímnější sám k sobě. Někdy si říkám, do jaký míry to chci opravdu já a do jaký míry je to společenský tlak. Vždycky jsme si říkaly, že to s druhým dítětem bude obráceně. Někdy si ale říkám, že by bylo jednodušší, kdyby měla Pavla i to druhé dítě.“

— Zuzana, sociální matka

V internetových diskuzích se objevují otázky, zda je možné, aby žena porodila dítě, které bylo počato z vajíčka její partnerky, a jak to zajistit. Ač v některých státech v zahraničí takovou možnost legislativa i praxe pro ženské páry nabízí, v České republice to právo neumožňuje. Je také potřeba mít na paměti, že matkou je podle práva vždy ta z žen, která dítě porodila. Žena, která by případně vajíčka darovala, nebude považována za právního rodiče.

Biologické a sociální mateřství. Je jiné být sociální matkou?

V textu mluvíme o rodičovském páru složeném ze dvou žen – ze dvou matek. Biologické a sociální rodičovství však není identickou zkušeností. Podle žen, které zažily obě role, jsou tyto podoby mateřství dokonce v některých aspektech nesrovnatelné.

Navíc sociální mateřství není na rozdíl od biologického mateřství či otcovství definovanou kategorií, ke které se vztahují jasná očekávání či jejíž podoby bychom mohli ve svém okolí od mnoha lidí okoukat. Je tedy na sociální matce, aby svou roli v podstatě vytvořila.

Před čím stojí sociální matky

- ❖ Od sociální matky se očekává, že bude oporou biologické matce. Zároveň na ní zpravidla leží velký tlak na ekonomické zajištění rodiny. Statisticky se ale nachází v horším postavení než muž v podobné roli, protože ženy v ČR mají v průměru o více než 20 % nižší výděly.

„Kdybych měla dítě já, tak přijdu o práci, budu doma tři roky, Martina by nás neuzivila. Ona si dítě nepřála tolik jako já, ale domluvily jsme se, že ho bude mít ona, právě kvůli těm praktickým věcem.“

— *Leona, sociální matka*

„Partnerka porodila ve 30. týdnu dvojčata, prošly jsme si JIP a 1,5 měs. na neonatologii, neustále návštěvy na neuro, celý rok cvičení vojtovky a každý týden kontrolu v nemocnici. Pár hospitalizací v dětské... Chvilí jsem byla na půl úvazku, když bylo potřeba jela jsem domů, žádný problém. Bez pochopení, které se nám dostalo, bychom to nezvládly, OČR bych nedostala. Takže strašně důležité je mít dobrou práci a vedení firmy! Což někdo nemusí mít a o to víc je pak ve stresu, kdyby něco podobného musel projít.“

— *Lenka, sociální matka*

- ❖ U sociální matky rodičovství může probudit silné mateřské pocity (někdy se dokonce hovoří i o mírném zvýšení hormonů), čímž se může dostat do situace, kdy se snaží plnit obě role naráz – jak mateřskou tak „podpurně/živitelskou“.
- ❖ Před sociální matkou leží také úkol navázat a budovat si vlastní vztah se svým nebiologickým dítětem. Zkušenosti ukazují, že

vztahy dětí k biologickým a sociálním rodičům mohou nabývat různých podob a zvláště ve vypjatější životních etapách či situacích (např. v pubertě) může dojít i k situaci, kdy si druhý rodič od dítěte vyslechne věty typu „ty nejsi moje máma“, a to i přesto, že v běžném životě obě ženy považuje za své matky a tak je i oslovuje.

- ❖ Rodičovský pár či sociální matka sama mnohdy touží ukázat okolí, že je i ona dobrou matkou, což podle některých vyžaduje značné úsilí a potřebu „být vždy o kousek lepší“.
- ❖ Ač sama v sobě i v páru je sociální matka se svou rolí v souladu a spokojená, může se určitý diskomfort či tlak objevit ze strany prarodičů či širší rodiny.

„Kdybych to dítě měla i já, bylo by to usnadnilo situaci mých rodičů, kteří nás dneska akceptují tak jako napůl; tatka je takovej jako na děti, tak on je jako rád za Toníka, mamka s tím jako ještě hodně bojuje. Já si myslím, že kdybych já měla taky dítě, tak že by ho víc přijali jako své a snad by to zlepšilo tu situaci celkově.“

— Alena, sociální matka

Sociální matky radí

- ❖ Během těhotenství partnerky, po porodu i v dalších fázích rodičovství nezapomínejte na sebe a na vlastní témata, protože tlak, pod kterým se nacházíte, může být hodně velký.
- ❖ Pečujte nejen o dítě, ale i o váš vztah. Být dokonalou mámou neznamena zapomenout či rezignovat na partnerský život.
- ❖ Mluvte o svých představách o výchově dítěte, na některé situace budete totiž někdy nahlížet jinak než biologická matka, která je zpravidla primární pečující osobou.

„S třetím dítětem přišlo určité deja vu. Vzpomněla jsem si na ty pocity, kdy jsem věděla, že partnerka nemá nadhled a uzurpuje si péči o dítě víc, než by bylo třeba. Tentokrát jsem ale včas zakročila a nenásilně začala víc zasahovat a krotit hormonálně laděná rozhodnutí. Vlastně to nakonec pochopil i otec dítěte a častěji se obracel na mě. Bránila jsem zbytečným střetům, které by jinak vznikaly, navíc by byly zbytečné, protože všem nám vždycky šlo jen o dobro dětí...“

— Klára, sociální a biologická matka

- ❖ Pokud k roli sociální matky přidáváte i roli matky biologické, nenechte se zaskočit různorodou podobou vztahu k dětem.

„Když mi přinesly Olču na pokoj, měla jsem konečně klid ji pozorovat, když spala, a mohla si to poprvé užívat, v ten moment přišlo nějaké prozření, kdy jsem si řekla, že to všechno najednou dává smysl a že chápu i svoji matku. Dnes ani nevím v čem nebo jak, ale tohle si pamatuju:-). Vlastní mateřství asi spouští nějakou novou dimenzi, která jinak zůstává skrytá.“

— Klára, sociální a biologická matka

„Souběžné“ těhotenství

Toužíte být těhotné a porodit téměř současně či krátce po sobě tak, abyste první roky života dětí strávily co nejvíc společně?

Co je dobré vědět

Nárok na rodičovský příspěvek se poskytuje pouze na nejmladší dítě v domácnosti. Přestože stát ve většině ohledů duhové rodiny neuznává, v některých případech za rodinu považuje osoby, které žijí ve společné domácnosti. Pokud se tedy v rodině (společné domácnosti) narodí dvě děti v těsném sledu po sobě, nárok na rodičovskou má pouze matka mladšího z dětí.

Z praxe známe případy, kdy ženy o podmínkách přiznání příspěvku neměly informace, pobíraly rodičovský příspěvek obě a následně pak byla jedna z nich nucena dávky zpětně vratet.

V případě příspěvku při ošetřování člena rodiny může pohled na rodinu optikou společné domácnosti představovat výhodu. Dávku ošetřovného můžete využít na péči o nemocné dítě partnerky.

Proč ženy volí souběžné těhotenství

- ❖ Ženy zmiňují např. představu, že až děti trochu odrostou, mohou být při hrách v dětství lepšími „partáky“, v pozdějším věku si představují snadnější „logistiku“ (společnou dopravu do školek, škol atp.).

- ❖ Zlomové okamžiky dětí přichází současně, děti k sobě mohou mít blízkost, životním situacím rozumí společně, mají podobný prožitek - mají blízko dvojčecímu vztahu.
- ❖ Ženy mají představu, že pojedou „na stejné vlně“, vzájemně se budou lépe chápat, budou spolu sdílet vše, co mateřství přináší.
- ❖ Nabízí se také možnost zastupitelnosti v kojení.
- ❖ Někdy může situace porodu těsně po sobě nastat i neplánovaně - např. pokud se v průběhu pokusů o početí ženy vymění.

„Když mé první těhotenství nedopadlo, šla to má partnerka rovnou z porodnice konzultovat s mým gynekologem. A on jí říká: A proč to nezkusíte vy? Vaše žena si teď musí dát pauzu aspoň půl roku, pak to může začít zkoušet znovu. Tak to zkuste vy. A tak to zkusila a v podstatě asi tu ovulaci měla deset dní po tom potratu. A ono se to povedlo na první pokus. (...) Takže nakonec se to otočilo, že nejdřív rodila ona a já jsem vlastně otěhotněla chvíli nato.“

— Klára, sociální a biologická matka

Co jsou možné překážky a problémy

- ❖ Náročnost situací spojená s hormonálními změnami v těhotenství a po porodu, kterým jsou vystaveny obě partnerky téměř současně.
- ❖ Péče o dva dva novorozence a následně batolata je náročná.
- ❖ Ekonomické dopady do života rodiny: absence hlavní živitelky, nemožnost souběhu rodičovských příspěvků.

„Společnou mateřskou jsme si vysnily. Společně sdílet nejen pocity nastávající maminky, ale hlavně společně sdílet péči o miminko a jeho každodenní pokroky. Ale realita mnohdy nebývá tak růžová a nejiné to bylo u nás. Nejprve jsme si společně prošly potratem v 17. týdnu těhotenství. Přišly jsme o dvojčátka v pokročilém stadiu těhotenství. Takže to sdílení bylo opravdu hodně intenzivní. Ale velmi to náš vztah utvrdilo a upevnilo a vlastně nás taková věc přivedla až k „oltáři“, protože po takovém zážitku už není ve vztahu větší pád a vzájemná soudržnost vás dovede až k vědění, že jste tu jedna pro druhou a nic na světě to nezmění. Další těhotenství na sebe nedalo dlouho čekat a první se narodil Maxík. Narodil se předčasně, dlouho byl v péči neonatologie a už tam se začala projevovat až přecitlivělá péče o něj ze strany Venduly. V mých očích přestala být soudná, jakoby neměla na věci ten názor, který bych čekala. Věřila jsem ale jejím mateřským instinktům a přizpůsobila se. S Maxíkem bylo vše

pozvolné. Zpočátku hodně spal, a tak získával časovou ztrátu oproti ostatním dětem. Ale to je v takových případech normální. Pro mne to naopak bylo výhodné. Pár měsíců po jeho narození jsem otěhotněla a kvůli opakujícím se zdravotním komplikacím jsem se nesměla hnout z postele. A tak jsem trávila v té posteli čas s ním. Vůbec se to nedá srovnat s tím, jak jsem později trávila čas s Martinkou, která se narodila o několik let později. Péče o Maxíka byla krásná, užívali jsme si ve třech a prožívali jeho první rok intenzivně společně. Moje Olinka neměla start do života taky zrovna úspěšný. Vleklé zdravotní komplikace, časté návštěvy lékařů. Celkem jsme takto trávili tři roky, společně se staraly o dvě děti a samozřejmě se občas objevila ponorka. Obě jsme se dětem obětovaly a úplně rezignovaly na vlastní koníčky, záliby nebo jen čas trávený mimo rodinu. Společně jsme se staly matkami na plný úvazek. Partnerská role zůstala stranou. Období to bylo náročné, ale navázaly jsme s dětmi krásný vztah.“

— Klára, sociální a biologická matka

„Chtěly jsme s partnerkou otěhotnět současně, což se nakonec nezdařilo, otěhotněla jsem jen já. Mnohokrát jsem si poté uvědomila, že to tak bylo dobře, když partnerka nesla těžký nákup či tapetovala a zařizovala dětský pokojíček, zatímco já musela na doporučení lékaře dodržovat klidový režim. Neuvědomily jsme si ani jedna, že v případě rizikového těhotenství nás obou by bylo vše mnohem složitější a byly bychom odkázány na pomoc někoho dalšího.“

— Mirka, biologická matka

Těhotenství obou žen s větším časovým odstupem

Zvažujete, že si role biologických a sociálních matek postupně prostrídáte? Postoje k biologickému mateřství partnerek se mohou v průběhu času měnit – např. v souvislosti s délkou snahy o úspěšné těhotenství. Měnit se mohou také strategie, které ženy volí k otěhotnění.

Proč ženy volí větší časový rozestup

- ❖ Ekonomické důvody: aby v rodině vždy byla jedna hlavní živitelka.
- ❖ Obava z toho, že péče o dvě miminka může být velmi náročná.
- ❖ Osobní preference žen s ohledem na jejich životní situaci a vlastní rodinnou historii.

Co jsou možné překážky a problémy

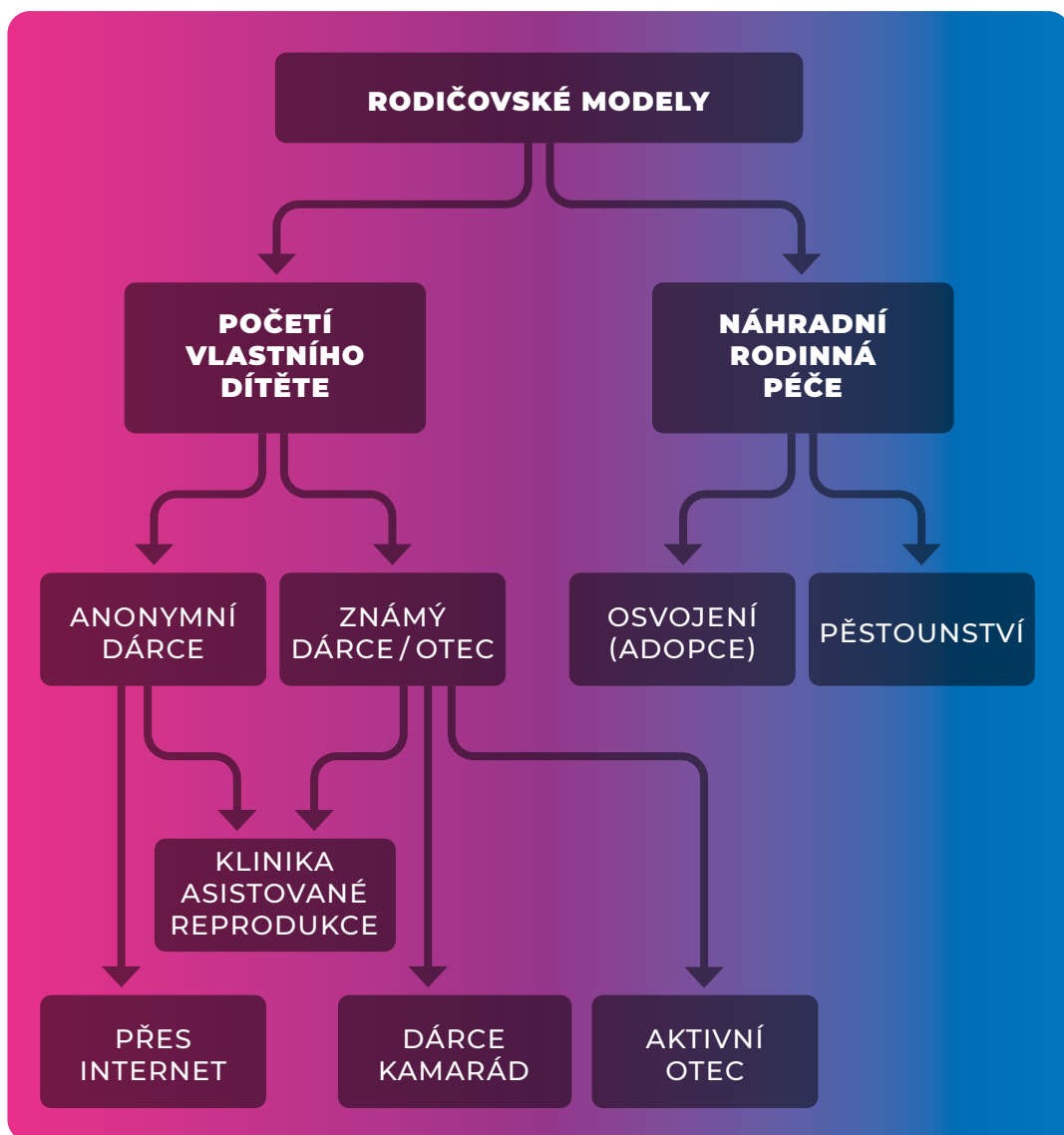
- ❖ Pro partnerský i rodinný život mohou být náročné situace, kdy se ženy musely v pořadí plánovaných těhotenství např. ze zdravotních důvodů vyměnit či se nakonec povedlo otěhotnět pouze jedné z nich.
- ❖ Také druhé těhotenství v rodině může být oběma partnerkami prožíváno odlišně.

„Když jsme plánovaly první dítě, byly jsme obě na jedné vlně – všechno jsme promýšlely a prožívaly spolu. Zakládáním rodiny jsme doslova žily. Když se dcera narodila a postupně rostla, začala jsem se i já cítit připravená na biologické mateřství. Situace byla ale trochu jiná, měla jsem pocit, že jsem v tom mnohem víc sama, partnerka už „byla jinde“, plánování druhého dítěte tolik neprožívala, zkušenost těhotenství a porodu už měla za sebou a vyladit se na stejnou vlnu bylo těžší než poprvé. Taky jsme vzhledem k nárokům na péči o starší dítě měly mnohem méně energie, náročnější byla logistika kolem početí apod. Zatímco prvním těhotenstvím jsme žily, to druhé už se dělo tak nějak mimochodem. To je u druhého dítěte normální, já jsem ale byla prvorodička a někdy to pro mě bylo těžké.“

— Kristýna, sociální a biologická matka

Matky a otec/dárce spermatu

Ve fázi, kdy dítě plánujete, se bude jedno z vašich klíčových rozhodnutí týkat míry zapojení otce/dárce do rodičovství. V praxi se rodičovské modely pohybují na škále anonymní dárce - známý dárce - otec dítěte.

Anonymní dárce

Zvažujete početí s pomocí anonymního dárce? Možností je využití služeb kliniky asistované reprodukce anebo hledání anonymního dárce přes internet.

► **Kliniky asistované reprodukce**

Co je dobré vědět

Platná legislativa České republiky je v tomto ohledu nedostatečná, na páry dvou žen, které žijí ve stabilním svazku, nijak nemyslí. Služby kliniky asistované reprodukce jsou v současné době určeny pouze párům tvořeným mužem a ženou. Ti však nemusí být oficiálně sezdaní. Tato skutečnost vede v praxi k tomu, že služeb klinik využívají k početí jak single ženy, tak lesby i další ženské páry, které samy či ve stejnopohlavním páru o asistovanou reprodukci požádat nemohou.

Na klinice žena a muž podepíší informovaný souhlas, jehož prostřednictvím společně požádají o sperma anonymního dárce. Pokud se početí na první pokus nepodaří, na některých klinikách již není přítomnost muže u dalších pokusů potřeba, nutné je ale mít vždy ke každému dalšímu pokusu jeho písemný souhlas.

Česká legislativa zaručuje dárčům plnou anonymitu - tzn. že dítě nemá ani po dosažení plnoletosti možnost zjistit informaci o svém biologickém původu.

Momenty početí dítěte na klinice a následný porod dítěte a zápis na matrice nejsou automaticky propojeny. Ženy a muž, který dal k asistované reprodukci souhlas, se tedy mohou společně dohodnout, že nebude zapsán jako otec v rodném listě. Nicméně fakt, že svým podpisem početí dítěte umožnil, zakládá tzv. domněnku otcovství. V případě krizové situace je tak možné muže, který souhlas udělil, označit jako otce dítěte včetně s tím souvisejících všech práv a povinností (pokud by se např. žena dostala do tíživé situace je možné tímto způsobem vymáhat po muži alimenty). Stejně tak i ze strany muže, který by se rozhodl, že chce být do života dítěte zapojen, je možné se rodičovských práv a povinností dovolat.

Proč ženy volí tuto cestu

- ❖ Relativně snadná praktická proveditelnost i dostupnost.
- ❖ Klinika poskytuje kompletní servis stran početí - není třeba řešit např. plodné dny.
- ❖ Zdravotní stav dárce je prověřen klinikou.
- ❖ Pokud má žena zdravotní problémy, početí skrze asistenci kliniky ji nevystavuje zbytečným rizikům.
- ❖ Kvůli věku ženy, pokud nechce riskovat potenciálně dlouhý proces opakované inseminace doma.

Jaká jsou možná rizika a nevýhody

- ❖ Využití služeb kliniky asistované reprodukce u nás není pro ženské páry upraveno, čímž vytváří právní nejistotu pro dítě, matky i muže, který s početím dává souhlas (viz box výše).
- ❖ Dítě nebude znát polovinu svého biologického původu.
- ❖ Neznámá je také rodinná anamnéza dárce. O samotném dárci máte jen omezené informace, na některých klinikách např. jen barvu očí a vlasů a jeho výšku, některé sdělují i více (např. krevní skupinu, vzdělání, zájmy apod.). Podmínkou darování je zpravidla skutečnost, že má minimálně středoškolské vzdělání a je ve věku 18-40 let.
- ❖ Využití spermatu anonymního dárce je zpoplatněno - viz ceníky jednotlivých klinik. Případné opakované pokusy mohou představovat finanční zátěž.

Některé páry zvažují možnost využití služeb kliniky asistované reprodukce v zahraničí, kde je tato služba pro lesbické páry plně dostupná. Přístup k asistované reprodukci se v jednotlivých zemích liší - v některých je možné zjistit více informací o dárci, některé země umožňují dítěti po dosažení plnoletosti zjistit totožnost dárce apod. Početí v zahraničí je nicméně nákladnější a komplikovanější a z praxe páry, které by tuto možnost skutečně využily, zatím neznáme.

Některé české kliniky umožňují také dovoz spermatu ze zahraničí. Díky využití zahraniční spermobanky je teoreticky možné vybrat dárce, kterého může dítě po dosažení plnoletosti kontaktovat. Tyto možnosti jsou zatím poměrně omezené, doporučujeme tedy pečlivé zjišťování informací.

Častým otazníkem je možnost využití služeb kliniky v případě registrovaného páru. Zákon registrovaným ženám využití klinik nijak nezakazuje (viz výše popsany platný legislativní rámec). Kliniky jsou nicméně soukromá zařízení a z praxe víme, že v některých případech se komplikace při využívání služeb ženou v registrovaném partnerství objevit mohou.

► **Anonymní dárce kontaktovaný přes internet**

Anonymního dárce je možné hledat také přes internetové seznamky. V praxi ženy obvykle udělají první výběr na základě inzerátů a s vybranými dárci se sejdou. Společně proberou své pohledy na věc a očekávání obou stran. Když mezi ženami a mužem dojde ke shodě, domluví se společně na postupu ohledně početí. Aby byla zachována anonymita, nesdělují si v průběhu celého procesu žádné identifikační ani kontaktní údaje.

Proč ženy volí tuto cestu

- ❖ Umožňuje zvolit domácí formy početí, které některé ženy preferují, neboť pro ně medicínský přístup na klinice představuje stres, využití kliniky je pro ně nemožné apod.
- ❖ Výhodou pro některé ženy je možnost se s dárce osobně vidět a moct spolu mluvit, zeptat se na mužovu motivaci apod.
- ❖ Proces není nijak formalizovaný. Pro některé ženy i potenciální dárce může představovat překážku formalizace a byrokratizace spojená s využitím kliniky asistované reprodukce.

Jaká jsou možná rizika a nevýhody

- ❖ Zdravotní stav dárce není možné prověřit, což představuje riziko pohlavně přenosných nemocí či jiných zdravotních zátěží. Dárci zpravidla uvádí, že mají potřebná lékařská vyšetření, nicméně při požadavku na zajištění anonymity je není možné ověřit.

- ❖ Dítě nebude znát polovinu svého biologického původu ani rodinnou anamnézu.
- ❖ Dárcovství je obvykle za úplatu, konkrétní částka záleží na požadavcích dárce a vzájemné dohodě. Případné opakované pokusy mohou představovat finanční zátěž.

„Když jsme se s partnerkou rozhodovaly, jak si pořídit dítě, zvažovaly jsme různé možnosti a dohledávaly si informace na internetu, protože jsme nikoho s osobní zkušeností neznaly. Dlouho jsme o různých možnostech debatovaly a představovaly si různé situace. Rozhodly jsme se nakonec pro anonymního dárce z internetu. Založily jsme si zvláštní email jen pro tuto komunikaci a na internet podaly inzerát. Z došlých odpovědí jsme si vybraly užší okruh mužů, se kterými jsme se osobně sešly na veřejném místě, povídaly si s nimi, osobně se doptaly na to, co nás zajímalo, sdělily jsme si vzájemné představy o celém procesu početí i o tom, co se stane po něm. Po každé schůzce jsme spolu s partnerkou dlouho diskutovaly o vzájemných sympatiích a antipatiích, až jsme se na „našem“ dárci obě shodly. Sním jsme si sjednaly schůzku v bytě naší kamarádky a po počáteční dohodě všech podmínek průběhu jsme dárci nechaly soukromí. Později, už bez jeho přítomnosti, jsme aplikovaly darované sperma stříkačkou. Teď plánujeme druhé dítě a zkusily jsme po čase na email znovu napsat. Dárce zareagoval a je ochotný nám stejným postupem pomoci ještě jednou. Nejhezčí na tom našem způsobu je, že jsme vše zvládly s partnerkou spolu. Při výběru dárce, při řešení všech situací jsme byly obě. Spolu jsme vše rozhodovaly a probíraly a spolu jsme si dítě i „vyrobily“. Dojit ke společnému rozhodnutí a společnému procesu pořídit si dítě bylo někdy náročné, ale bylo to pro nás zásadní. A teď už můžu říct, že to bylo nejlepší rozhodnutí, nejenže se nám narodilo zdravé dítě, ale právě to, že jsme toho dosáhly společně a společně jako dvě rovnocenné mámy dítě vychováváme, se ani jedna z nás nemusela cítit být z nějaké situace vynechaná.“

— Sabina, biologická matka

Známý dárce/otec dítěte

Chcete, aby dítě mělo možnost znát svůj biologický původ a/nebo aby dárce/otec byl větší součástí života dítěte? Rodinné modely, ve kterých je dárce spermatu známý, zahrnují velmi široké spektrum variant s různým rozdělením rodičovských rolí.

► Dárce kamarád

Některé ženy o dárcovství požádají blízkého kamaráda či známého, někdy člena širší rodiny, např. bratra druhé ženy apod. Známého dárce/otce dítěte je také možné hledat na internetu.

Při hledání vhodného známého dárce si možná kladete otázku, zda volit heterosexuálního muže či gaye. Z našich zkušeností vyplývá, že mezi gayi je řada zájemců jak o dárcovství, tak i o aktivní rodičovství.

Proč ženy volí tuto cestu

- ❖ Dítě může poznat svého biologického otce, který je dle dohody více či méně zapojen do života dítěte.
- ❖ Znalost zdravotního stavu a rodinné anamnézy.
- ❖ Pokud ženy zvažují, že budou mít více dětí, je v případě známého dárce možné, aby děti měly stejného biologického otce.

Jaká jsou možná rizika a nevýhody

- ❖ Velké nároky na vzájemnou důvěru/rizika pro pár i muže.
- ❖ Vyšší nároky na komunikaci a vzájemné dohody - očekávání a postoje žen a muže i potřeby dítěte se mohou v čase měnit.
- ❖ Potenciální dárce/otec by měl být do budoucna schopen si dárcovství/rodičovství obhájit u svých budoucích partnerů*ek. Jednak proto, že pokusy o otěhotnění mohou trvat delší dobu, a především proto, aby v budoucnu vaše dítě o kontakt s ním nepřišlo.

„Když jsme hledaly dárce pro naše dítě, vytipovaly jsme si několik kluků v našem okolí. Někteří byli gay, někteří hetero. Sepsaly jsme mail, kde jsme vysvětlily, o co nám jde, a ten jsme pak postupně několika klukům poslaly. Překvapilo nás, že skoro všichni reagovali pozitivně. S těmi, které jsme měly v žebříčku nejvyš, jsme se sešly na oběd a společně jsme se bavily o tom, jaké jsou naše představy a očekávání a jestli jsou slučitelné s těmi jejich. Vybraly jsme toho, kdo do těch našich zapadal nejlépe.“

— Aneta, biologická matka

„Otec naší dcery je náš celkem dobrý známý, i když se teď vidáme zřídka. V rodném listě zapsaný není. Ve škole o něm mluví jako o tátovi, i když mu jinak říká jménem, a v první řadě mluví o tom, že má dvě mámy. Ve škole a školce se rodiny probírají pořád dokola, myslím, že je pro ni fajn moct jednoduše odpovědět na otázku „Co dělá tvůj táta“. Za důležité ale považuju, aby dcera nikdy neměla pocit, že o ni její táta nestojí. Proto se snažíme kontakt udržovat dostatečně pravidelně, minimálně aspoň kolem narozenin a Vánoc, někdy častěji, když si o to třeba dcera sama řekne. A někdy se vidíme i s celou jeho rodinou. Taky je důležité nedělat kolem té situace nějaké tajnosti, aby dcera neměla pocit, že se o tom nemůže mluvit.“

— Vlasta, biologická matka

„Kdybych věděla, jak to dopadne s těma tatínkami, tak bych to dělala jinak. Rozhodně bych nekomplikovala situaci tím, že bych zapisovala Maxíkovi tatínka do rodného listu. Dost komplikace obrovská, třeba při zápisu do školy, tam všude chtějí otce, protože on má právo být informován o vzdělání. My jsme i žádali o odklad, což je ještě zásadnější, a tam se vyžaduje podpis toho otce taky...“

— Klára, sociální a biologická matka

► Otec dítěte, který se podílí na výchově

Další variantou je, že plně aktivní rodičovskou roli bude spolu s matkou/matkami zastávat i muž. Ženský pár pak v okolí hledá muže či gay pár, se kterým se o rodičovství podělí. Pro toto uspořádání se vžil termín *sdílené nebo platonické rodičovství*. Dítě je pak vychováváno dvěma matkami a jedním či dvěma otci. Tento rodinný model se asi nejvíce podobá situaci, kdy dítě vychovává heterosexuální pár, který se rozešel, případně i s jejich následnými partnery.

Proč ženy volí tuto cestu

- ❖ Dítě zná svůj biologický původ a rodinnou anamnézu.
- ❖ Na výchově a i na řešení praktických věcí se podílí více osob (rodiče, ale i prarodiče a další širší rodina), dítě má tak k dispozici více výchovných vzorů.
- ❖ Více rodičů poskytuje vyšší jistotu ekonomického zabezpečení v případě výpadku příjmů některého z rodičů i obecně možnost vyššího ekonomického standardu.

Jaká jsou možná rizika a nevýhody

- ❖ V praxi může být obtížné sladit životní i výchovné styly všech rodičů.
- ❖ Vysoké nároky na mezilidskou komunikaci a vzájemný respekt rodičů i širších rodin.
- ❖ Vzhledem k různým pohledům na věc a k vysokým nárokům na komunikaci hrozí větší riziko nedorozumění, sporů či úplného rozpadu rodinného modelu.
- ❖ V praxi mnohé páry čelí tomu, že neznají nebo nemohou najít nikoho, koho si v této roli dovedou představit...

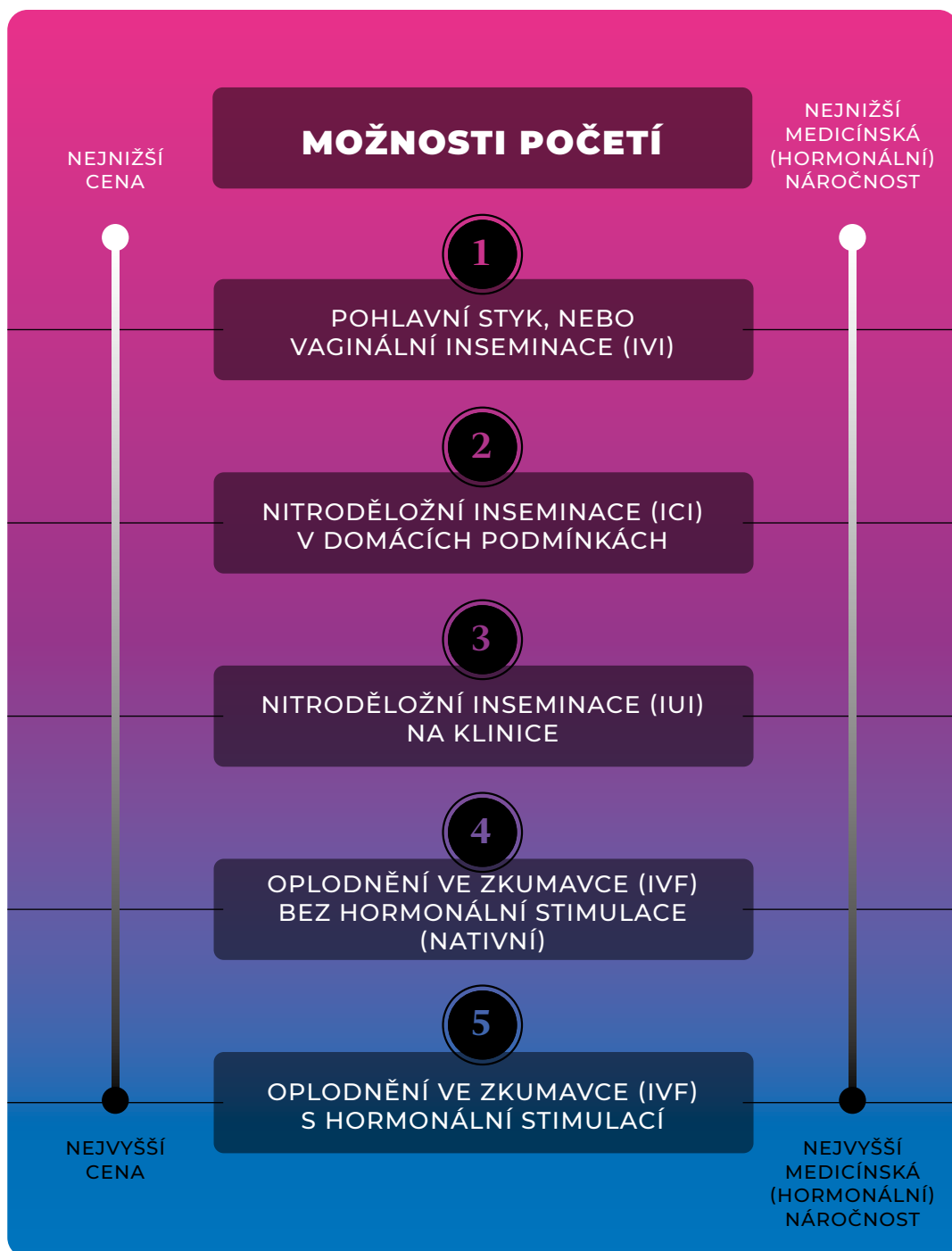
„Tomu našemu seskupení říkáme rodina, ale vnitřně to cítím jako spřátelené páry. Jsme dva páry, které se podílejí na péči a výchově dítěte. Chceme se domluvit, často to není jednoduché, často vzniká nestabilní triangulace a koalice, ale učíme se v té nepřehlednosti plavat a znovu přistávat v počáteční realitě dvou párů, hledajících synergii i přes odlišné životní styly, ale s pokusem respektovat tu barevnost a odlišnost.“

— Pavel, biologický otec

Na co nezapomenou při plánování rodičovského modelu se známým dárcem/otcem:

- ◇ *Proberte společně právní a sociální souvislosti rodičovství a dárcovství. Sdělte si vzájemně svá očekávání a ujistěte se, že všichni stejně chápete, kdo a jak bude vykonávat rodičovské role (proberte detailně jednotlivé oblasti rodičovství – biologické, sociální a právní), abyste zajistili dítěti stabilní prostředí.*
- ◇ *Zvažte společnou konzultaci s právníkem*čkou nebo s právní poradnou Prague Pride, kde se ujistíte, že všichni dobře rozumíte správněprávním souvislostem vašeho rozhodnutí.*
- ◇ *Vyplatí se probrat také širší sociální vztahy a zázemí – do života dítěte mohou vstupovat také příbuzní a další blízké osoby (např. partner*ka dárce, který*á může mít na rozdělení rodičovských rolí jiný názor, nebo dárcova maminka, která si moc přeje vnoučata apod.).*
- ◇ *Proberte společně strategie jak budete o dárcovství či otcovství komunikovat s dítětem. A případně i způsob jak váš rodičovský model představíte širšímu okolí, aby příbuzní a další blízké osoby věděly, jak o vaší rodině mluvit.*
- ◇ *Požádejte dárce/otce, aby navštívil praktického lékaře*ku a konzultoval svůj zdravotní stav s ohledem na možná rizika pro dítě i případné potřebné změny v životním stylu. V některých případech může být užitečné sjednat si konzultaci společně.*
- ◇ *Získejte od dárce/otce test na pohlavně přenosné infekce. Zvažte, zda si stejné testy necháte udělat i vy.*
- ◇ *Uzavřete s dárcem/otcem dohodu o případných potřebných změnách životního stylu i omezení jeho sexuální aktivity po dobu snahy o početí (podrobně viz kapitola věnovaná početí).*
- ◇ *Proberte společně způsob početí dítěte (podrobně v samostatné kapitole dále). Pokud zvažujete domácí inseminaci, dohodněte se s dárcem, zda si oba nenecháte udělat testy plodnosti. I přestože to může být finanční výdaj navíc, zjistíte, zda má domácí cesta šanci na úspěch, či zda je potřeba zvolit jinou metodu, např. kliniku asistované reprodukce.*
- ◇ *Na základě vašeho ovulačního cyklu připravte časový plán na delší období, který vyhovuje vám i dárci/otci. Úspěšné oplodnění může trvat i několik měsíců.*

Početí dítěte

Početí v domácích podmínkách

Vedle možnosti početí prostřednictvím pohlavního styku se v praxi využívá tzv. domácí inseminace či lidověji „stříkačková metoda“.

Pro úspěšné početí je v první řadě třeba určit co nejpřesněji termín ovulace – vyplatí se v předstihu sledovat menstruační cyklus, pro snazší evidenci je možné využít různé aplikace pro jeho zaznamenávání. Další možností je měření bazální teploty nebo využití ovulačních testů. S přesným určením ovulace může pomoci také gynekolog*žka, kdy pomocí ultrazvuku ověří velikost folikul, ze kterých se vajíčko uvolňuje.

IVI (Intravaginální inseminace) – metoda při níž se sperma zavádí do vagíny, nejjednodušší forma inseminace.

✓ VÝHODY

- ❖ Nejjednodušší způsob početí, není potřeba žádné speciální pomůcky ani dovednosti.

⊗ NEVÝHODY

- ❖ Pravděpodobnost početí srovnatelná jako u běžného pohlavního styku. K úspěšnému početí tedy může být potřebný vyšší počet opakování.

ICI (Intracervikální inseminace) – metoda, při níž se sperma zavádí do děložního čípku.

✓ VÝHODY

- ❖ Mírně vyšší pravděpodobnost než ICI.

⊗ NEVÝHODY

- ❖ Vyžaduje vyšší znalost vlastního těla, případně konzultaci s gynekologem*žkou o poloze děložního hrdla a o konkrétním postupu, aby byl bezpečný.
- ❖ Pravděpodobnost početí je stále v podstatě srovnatelná jako u běžného pohlavního styku.

Jak na domácí inseminaci

- ❖ *Pro vyšší kvalitu ejakulátu se před odběrem spermatu doporučuje několikadenní sexuální abstinence.*
- ❖ *Domluvte se s dárcem/otcem na způsobu odběru spermatu – využít můžete plastovou/skleněnou nádobku, někteří muži jsou schopni ejakulát odebrat rovnou do stříkačky.*
- ❖ *Budete potřebovat obyčejnou injekční stříkačku z lékárny. Velikost volte tak, aby bylo pro muže případně možné ji naplnit (aby byla dostatečně široká) a pro ženu bezbolestně zavést do pochvy (případně je možné využít infuzní hadičku nasazenou na stříkačku).*
- ❖ *Sperma není nutné použít ihned, některé zdroje naopak doporučují počkat 15–20 minut, během kterých dojde ke zkapalnění ejakulátu, což může být snazší pro natahování do stříkačky a aplikaci. Při čekání udržujte ejakulát v tělesné teplotě.*
- ❖ *Natáhněte zkapalněný ejakulát do stříkačky tak, aby ve ní nebyl zbytečný vzduch, který by mohl při aplikaci „prskat“. Některá doporučení uvádí, že může být výhodnější obsah do stříkačky přelit.*
- ❖ *Zaveďte opatrně stříkačku do pochvy, při aplikaci se může hodit pomoc partnerky.*
- ❖ *Některé ženy postup konzultují s gynekologem*žkou a při zavádění stříkačky se snaží přiblížit k děložnímu hrdlu. Zahraníční zdroje uvádí i možnost využití gynekologického zrcadla, díky kterému je možné sperma zavést až za čípek. V případě jeho využití je dobré použít lubrikant, který podporuje výdrž spermií (určitě nepoužívat klasický lubrikant na vodní bázi).*
- ❖ *Někteří lidé věří, že orgasmus zvyšuje pravděpodobnost otěhotnění. Pro toto tvrzení nejsou jasné důkazy, nicméně to určitě neublíží:)*
- ❖ *Mezi oblíbená doporučení patří také ležení s podložením boků či s nohama nahoru. Spermie gravitaci ke své cestě nepotřebují, ale pro klid duše a trochu odpočinku můžete vyzkoušet.*
- ❖ *Jakmile se zvednete, část ejakulátu z pochvy odejde. To je normální a není třeba se tím trápit. Většina spermií je už na cestě k vašemu vajíčku. Nicméně některé ženy chtějí, aby ani kapka nepřišla nazmar, a využívají menstruační kalíšek.*

Doporučení sestavena podle publikace [Pregnant pause. A guide for lesbians on how to get pregnant](#), vydané organizací Stonewall

„Na internetu se dají najít různé informace, třeba v zahraničí se používá set, který pomůže zavést sperma až za děložní čípek, a je to tak skoro stejné jako inseminace na klinice. Jednou jsem taky byla na přednášce, kde gynekolog mluvil o tom, že zavést doma sperma za čípek „zvládne každý“. Mně to ale zas tak jednoduché nepřišlo, nechtěla jsem to moc komplikovat a říkala jsem si, že při sexu se asi sperma za čípek taky nedostane. Když jsem pak byla na kontrole u gynekoložky, která mi pomáhala určit termín ovulace, tak mi řekla, ať sperma zavádím jen do vagíny a s čípkem „zbytečně neblbnu“. Dělali jsme to nakonec tak, že dárce nejdřív naplnil obyčejnou stříkačku z lékárny, tu jsme si předali (při předání jsme ji drželi v dlani, aby obsah měl pořád tělesnou teplotu), já ji zavedla kousek dovnitř, aby to nebolelo. Přišlo mi důležité, aby mi při téhle akci bylo příjemně, tak jsme byly u nás doma v posteli a partnerka mi pomáhala manipulovat se stříkačkou a ve vhodné chvíli ji vyprázdnila.“

— Kristýna, sociální a biologická matka

Možnosti početí na klinice

*IUI (Intrauterinní inseminace) – úkon, při kterém lékař*ka vpraví speciálně vyprané sperma do dělohy ženy.*

✓ VÝHODY

- ❖ Šetrný způsob inseminace, není nutné užívat hormonální stimulaci.
- ❖ Zákrok zavedení katetru se podobá běžné gynekologické prohlídce, zpravidla nebolí, po zákroku je možný návrat k běžným činnostem.
- ❖ Nízká cena za úkon.

⊗ NEVÝHODY

- ❖ Pravděpodobnost početí srovnatelná jako u běžného pohlavního styku. K úspěšnému početí tedy může být potřebný vyšší počet opakování, což může být limitem například pro páry, které na kliniku dojíždějí z velké vzdálenosti.
- ❖ S počtem pokusů stoupá i celková cena za početí.

Využití metody inseminace zpravidla obnáší dvě návštěvy kliniky v jednom cyklu. Při první návštěvě se pomocí folikulometrie zjišťuje nejvhodnější termín pro početí, druhá návštěva znamená už samotný zákrok inseminace. V případě nepravidelného cyklu může být pro určení optimálního termínu početí zapotřebí návštěv na klinice víc.

*IVF (In vitro fertilizace) je metoda mimotělního umělého oplodnění. Ženě jsou odebrána vajíčka, která jsou oplodněna spermatem dárce. Do dělohy ženy pak lékař*ka vpravuje vybrané embryo/a.*

✓ **VÝHODY:**

- ❖ Vyšší pravděpodobnost početí. U zdravé ženy může být úspěšný již první pokus, a není tedy nutné na kliniku opakovaně dojíždět.
- ❖ Možnost zmrazit další embrya.

✗ **NEVÝHODY:**

- ❖ Větší zásah do organismu ženy; kliniky zpravidla používají hormonální přípravu ženy.
- ❖ Vyšší cena. Zdravotní pojišťovny hradí v zákonem vymezeném věku omezený počet cyklů IVF. Léky potřebné pro stimulaci a další služby si však žena doplácí dle ceníků konkrétní kliniky, jedná se částky v řádu tisíců korun a vyšší - dle ceníků konkrétní kliniky, zdravotního stavu ženy a typu IVF.

Konkrétní metody asistované reprodukce, jejich výhody a nevýhody je vždy nutné konzultovat s lékařem*kou na vybrané klinice. Kliniky se mohou lišit cenou, rozsahem služeb i přístupem k budoucím rodičům.

Nabídnout rodinu již narozeným dětem

Další cestou, jak se stát rodičem, je nabídnout domov již narozenému dítěti, a to formou náhradní rodinné péče. Ta může mít podobu osvojení, či pěstounství, které může mít i přechodný charakter.

Glosář termínů – adopce vs. pěstounství

Adopce neboli osvojení

Osvojením vznikají mezi osvojitelem*kou a osvojencem*kyní vztahy jako mezi rodiči a dětmi a mezi osvojencem*kyní a příbuznými osvojitele*ky vztahy příbuzenské. Osvojitelé*ky mají při výchově dítěte v plném rozsahu rodičovskou zodpovědnost. Do matriky se namísto rodiče zapíše osvojitel*ka, popřípadě osvojitelé. Dítě získává osvojením příjmení osvojitele*ky a vztahy k původní rodině zanikají.

Pěstounství

Při pěstounské péči pěstoun*ka o dítě pečuje a zodpovídá za jeho výchovu. Z právního hlediska však nevzniká vztah jako mezi rodičem a dítětem. Pěstoun*ka má právo zastupovat dítě a spravovat jeho záležitosti jen v běžných věcech a nemá k dítěti vyživovací povinnost. Pokud je potřeba vyřešit závažnější věc, např. vyřídit cestovní pas, musí pěstoun*ka požádat o souhlas zákonného zástupce dítěte (zpravidla biologického rodiče dítěte), případně soud. Pěstounství je míněno jako opatření na přechodnou dobu, proto mají pěstouni*ky povinnost budovat vztah dítěte k jeho biologické rodině.

Vstup do registrovaného partnerství není žádnou překážkou pro podání žádosti o osvojení či pěstounskou péči, byť tomu tak před novelizací legislativy do roku 2016 u osvojení bylo. Může se vyjimečně stát, že tento fakt nemusí být znám některým pracovníkům*icím OSPOD.

Náhradní rodinná péče

Co je dobré vědět?

Život ve stejnopohlavním partnerství nebrání zařazení do evidence zájemců o zprostředkování náhradní rodinné péče. Podle platné legislativy však dvě ženy (nebo dva muži) nemohou být zařazené (zařazení) do této evidence zájemců jako pár. A tak přestože celým procesem odborného posuzování zpravidla procházejí obě ženy společně, stejně jako různopohlavní páry, na konci může být osvojitelkou nebo pěstounkou jen jedna z nich. Žádost podávají jako tzv. samožadatelky, a to i v případě, kdy si žádost o zařazení do evidence podaly obě zároveň.

Do společné pěstounské péče nebo osvojení může soud svěřit dítě výhradně manželům. Nemůže tak učinit u nesezdaného páru (stejno- ani různopohlavního) ani u osob žijících v registrovaném partnerství.

V procesu podávání žádosti a povinné přípravy na přijetí dítěte je vhodná otevřená komunikace o rodinném uspořádání a dalších okolnostech vašeho života. Sebepřijetí a schopnost otevřeně komunikovat je jednou z oblastí odborného posuzování vhodnosti žadatelek. Důvodem je mimo jiné i to, že úkolem budoucích pěstunek či osvojitelek je do budoucna pomoci dítěti budovat vlastní identitu a sebepřijetí.

MPSV uvádí, že je nepřipustné, aby byli zájemci*kyně o zprostředkování náhradní rodinné péče vyloučeny z procesu odborného posouzení, případně nezařazeny do příslušné evidence krajského úřadu na základě své deklarované sexuální orientace, případně aby jim byla na základě jejich menšinové sexuální orientace přisouzena nálepka rizikovosti. Proti negativnímu rozhodnutí ze strany krajských úřadů, kterým je podaná žádost o zařazení do evidence zamítnuta, je možno podat odvolání k MPSV. V případě, že by MPSV negativní rozhodnutí KÚ potvrdilo, může zájemce*kyně podat vůči rozhodnutí MPSV správní žalobu u místně příslušného soudu. V případě, že máte podezření na diskriminační, předsudeční či nevhodné jednání, můžete se obrátit také na bezplatnou právní poradnu spolku Prague Pride.

Faktem ale je, že být žadatelkou, která žije v nesezdaném páru či jednotlivkyní je do jisté míry při podání žádosti o osvojení znevýhodňujícím faktorem. Osvojení manželským párem totiž znamená pro osvojené dítě větší právní jistotu, kdy se na

místo rodičů zapíše oba manželé osvojitelé, preference osvojení manželským párem je zakotvena v legislativě. V případě osvojení samožadatelkou, tedy i jen jednou z partnerek, by rodičovská práva vykonávala jen tato jedna osoba. Místo druhého rodiče v rodném listě dítěte tak bude neobsazeno. Z pohledu zajištění (např. případné výživné, sirotčí důchod, právo dědit, právo na styk se sociálním rodičem atd.) je dítě zajištěno jen ze strany jedné osoby. Znevýhodněním je to i přesto, že druhá z partnerek má pak sice povinnost osvojené dítě vychovávat, ale z pohledu zákona není brána jako rodič dítěte. Podobné je to i v případě pěstounské péče.

Proč ženy volí tuto cestu

Náhradní rodinnou péči volí zpravidla ženy, které biologické dítě mít nechtějí či nemohou. V některých případech se ženy mohou rozhodnout přijmout dítě z příbuzenstva, které jeho rodiče nemohou, případně nechtějí vychovávat - jedná se o případy tzv. příbuzenské pěstounské péče. Z hlediska filozofie náhradní rodinné péče je důležitým východiskem, že zájemkyně o přijetí dítěte nabízí pomoc dětem, které nemohou vyrůstat v původní rodině.

„Zní to jako klišé, ale máme rády děti a volba adopce bylo přirozené rozhodnutí. Totiž ani jedna z nás nikdy nelpěla na tom mít své vlastní děti. To, že bychom chtěly dítě jiného etnika, byla také přirozená volba, na které jsme se hned shodly. Máme rády barevnou svět okolo sebe. 😊 Všechny děti na světě si zaslouží stejnou šanci na rodinu a my se těšíme, že jedno takové přijmeme a staneme se jeho rodiči a průvodci na cestě k dospělosti. Přes tohle naše nadšení se ale stane právoplatnou matkou pouze jedna z nás.

— Petra, budoucí osvojitelka

Jaká jsou možná rizika a nevýhody

Pokud k osvojení dojde, osvojitelkou se stává z důvodů uvedených výše pouze jedna z žen páru. Druhá má povinnost podílet se na péči o dítě a na jeho výchově, ať už s rodičem dítěte (osvojitelkou) uzavřela registrované partnerství, či nikoliv. Povinnost pečovat o dítě vychází z faktu, že žije s dítětem v rodinné domácnosti. Je tak v postavení sociálního rodiče, o kterém píšeme výše.

V průběhu podávání žádosti a přípravy na přijetí dítěte se můžete jako stejnopohlavní pár či lesba setkat s předsudečným jednáním či se skutečností, že konkrétní pracovník*ice nemá dostatek informací, které se týkají stejnopohlavních párů v procesu náhradní rodinné péče. Situace se ale rychle zlepšuje. V případě, že se setkáte s nevhodným či diskriminačním jednáním, obraťte se na právní poradnu spolku Prague Pride či na příslušné odbory Ministerstva práce a sociálních věcí.

„Dobře si rozmyslete, do čeho jdete. Děti z dětských domovů trpí často traumaty z raného dětství a můžou se chovat jako bytosti z jiného světa. Asi nejtěžší období následovalo poté, co s námi náš nový syn začal bydlet – chce to hodně trpělivosti a tzv. terapeutického rodičovství. Musíte často znovu vybudovat vztah od nuly tam, kde biologičtí rodiče selhali.“

— Karel, pěstoun

Naše rodina versus právo

Situace duhových rodin je a bude velmi nejistá až do okamžiku, kdy v České republice dojde k zrovnoprávnění s rodinami různopohlavních párů. Zejména do doby, než se i dvě ženy budou moci stát obě společně rodiči dítěte - ať už automaticky po porodu dítěte, společným osvojením nebo přiosvojením.

Největší obavy o další osud dítěte v duhových rodinách budí situace, kdy je biologická matka v takovém stavu, že není schopna rozhodovat, nebo dokonce zemře. Či pokud se pár rozejde. Možné problémy se však mohou vyskytnout i při kontaktu s úřady či cestě dítěte se sociální matkou do zahraničí.

Občas slyšíme, že registrované partnerství je v podstatě to samé jako manželství, jen se to jinak jmenuje. Realita je ale úplně jiná. Registrované partnerství obsahuje jen zlomek toho, co nabízí manželství. Hlavní rozdíly mezi manželstvím a registrovaným partnerstvím jsou pro přehlednost shrnuty v tabulce:

MANŽELSTVÍ	REGISTROVANÉ PARTNERSTVÍ
Využívá se označení manželé.	Registrované partnerky
Manželství je základním kamenem rodinného práva.	Registrované partnerství je administrativním úkonem.
Snoubenci se mohou vzít na téměř jakékoliv matrice.	Registrované partnerky jen na 14 určených úřadech.
Dva svědci	Bez svědků
Prohlášení činí před starostou, místostarostou nebo pověřeným členem*kou zastupitelstva.	Registrace probíhá pouze před matrikářem*kou.

MANŽELSTVÍ

Manželstvím získávají manželé příbuzné, například švagry a švagrové, jejichž vztah zákon uznává.

REGISTROVANÉ PARTNERSTVÍ

Tyto vztahy zákon neuznává.

Ve vztahu k dětem:

Manžel*ka může přiosvojit dítě druhého manžela*ky (například z předchozího vztahu).

Nelze

Mohou společně osvojit dítě z ústavu.

Nelze

Mohou být společnými pěstouny.

Nelze

Nemožnost společně osvojit dítě nebo přiosvojit dítě partnerky způsobuje, že zákonem uznaným rodičem (zákonným rodičem) může být vždy jen jedna z páru, byť se o dítě starají obě stejně. Ta druhá (sociální matka) je z hlediska práva vůči dítěti téměř cizím člověkem. To způsobuje například tyto problémy:

Podmínkou rozvodu je úprava vztahů k dětem.

Není upraveno. Děti jsou v případě rozpadu vztahu v právním vakuu.

Po rozvodu mají děti automaticky nárok vídat se nadále s oběma rodiči a jejich rodiči, tedy prarodiči.

Není upraveno. Děti mohou ze dne na den ztratit kontakt se sociálním rodičem a se svými prarodiči z jeho strany.

Po rozvodu mají děti nárok na výživné od rodiče, se kterým nebydlí.

Není upraveno. Sociální rodič nemusí přispívat na výchovu dítěte. Děti se tak mohou ocitnout v ohrožení chudobou. Zákonný rodič je ze dne na den odkázán na jeden plat.

MANŽELSTVÍ	REGISTROVANÉ PARTNERSTVÍ
Děti mají nárok na sirotčí důchod po každém ze svých rodičů.	Děti tento nárok nemají ve vztahu k sociálnímu rodiči, protože nejsou považovány za jeho děti.
Oba rodiče mohou vystupovat jako rodiče vůči školním zařízením, např. vyzvedávat dítě ze školy, chodit na třídní schůzky atd.	Sociální matka je odkázaná na benevolenci školy nebo na plné moci.
Oba rodiče mohou automaticky získat všechny informace o zdravotním stavu dítěte, být s ním v průběhu hospitalizace, podílet se na jeho léčbě atd.	Pouze zákonný rodič má toto právo. Hrozí nebezpečí ohrožení zdraví dítěte, pokud bude v kritické situaci k dispozici pouze sociální rodič.
Děti dědí po obou rodičích ze zákona a zároveň jsou nepominutelnými dědici (tj. vždy na ně připadne podíl z pozůstalosti).	Nelze. Po sociálním rodiči děti ze zákona nedědí. I kdyby je sociální rodič uvedl v závěti, nebudou mít postavení nepominutelného dědice.

Další praktické otázky:

Pracovní volno dva dny na svatbu	Není pracovní volno na registraci
Automaticky vzniká společné jmění manželů. Jeho existence ulehčuje život manželům, kteří si nemusí ke všemu udělovat plnou moc. Také znamená, že na manžela může při děděni připadnout větší podíl než na registrovaného partnera. Dále je společné jmění výhodnější z hlediska daní.	Nevzniká, partneři jsou jen podíloví spoluvlastníci. Není žádná úprava vypořádání majetku v případě rozpadu vztahu.
Společný nájem manželů – vzniká automaticky uzavřením manželství nebo podpisem nájemní smlouvy i jen jedním z manželů, zajišťuje druhému manželovi větší jistotu, že bude moci v bytě nebo domě setrvat i například po smrti manžela.	Nevzniká.

MANŽELSTVÍ	REGISTROVANÉ PARTNERSTVÍ
Při uzavření sňatku si snoubenci mohou určit, jaké společné příjmení budou používat.	Nelze, je třeba žádat dodatečně po registraci.
Po úmrtí manžela (manželky) mají nárok na vdovský (vdovecký) důchod.	Nemají.
Po úmrtí manžela (manželky) přechází na manžela (manželku) nárok na různé dávky (důchody, dávky nemocenského pojištění, atd.).	Nepřechází.

Tabulka zpracována týmem Jsme fér.

Možnosti posílení právního postavení sociální matky

Podle konkrétního uspořádání vaší rodiny konzultujte s právníkem*čkou možnosti, jak situaci řešit za pomoci právních institutů, jako je plná moc, dohoda o péči o dítě, prohlášení o vhodnosti konkrétní osoby starat se o dítě v případě indispozice matky a podobně.

Můžete využít návrh plné moci, který připravil právní tým spolku PROUD přímo pro duhové rodiny. Ani podpis tohoto dokumentu však nezaručí jistotu - jeho vymahatelnost totiž nelze garantovat. Zatím na něj spíše nahlížíme jako na soudně neotestovaný pokus alespoň trochu míru nejistoty snížit. V praxi vždy bude záležet na konkrétních úřadech, zda budou dokument akceptovat.

Pokud budete plnou moc v praxi používat, budeme rádi za zpětnou vazbu, zda úřady text takto akceptují, či kde spatřují problém. Pomůže nám to v hledání dalších cest jak pomoci duhovým rodinám.

Pro cestu do zahraničí doporučujeme disponovat alespoň anglickou verzí čestného prohlášení právního rodiče. Pokud do zahraničí cestuje s dítětem sociální rodič, pak je vhodné sepsat pro každou cestu navíc krátké prohlášení právního rodiče o tom, že s cestou souhlasí, aby se vyloučilo, že by v některém státě tamější orgány pojalý podezření, že dochází k mezinárodnímu únosu dítěte.

Plánujte, jen kdyby náhodou... rozpad rodiny

„Homoparentální rodiny jsou stejné jako ostatní rodiny – i v tom, že se mohou rozpadnout, a vztahy různě znovu poskládat a dál měnit.“

— Milada, sociální matka

V případě, že se rodičovský pár rozpadne, jsou potřeby a práva dítěte vůči sociální matce velmi oslabeny. Protože sociální matku právo neuznává za rodiče, nemá dítě automaticky možnost se s ní nadále vídat. To je velmi nepříznivá situace pro dítě, které tím může přijít o jednoho z rodičů – o člověka, kterého miluje a který se o něj doposud staral. Sociální matka se může u soudu domáhat zajištění styku s dítětem, ale výsledek je nejistý a soudní řízení může trvat velmi dlouho. V již tak traumatické situaci pro dítě jsou soudní spory to poslední, co potřebuje.

Protože sociální matka není uznána podle práva za rodiče, nemá po rozpadu vztahu ani povinnost platit na dítě výživné. Rozpad rodičovského páru tak s sebou může nést také ohrožení dítěte či dětí chudobou. Právní rodič a dítě se mohou ze dne na den ocitnout bez hlavního rodinného příjmu.

Zahraniční expertky doporučují stejnopohlavním párům, aby ještě před příchodem dítěte na svět uzavřely dohody pro případ rozpadu vztahu, a to i přesto, že tyto nejsou právně vymahatelné. Doporučují také vytvoření „rodinné rady“ složené z dalších členů*ek rodiny a blízkých přátel. Ti mohou v případě rozchodu rodičů v období, ve kterém by mohly nastat obtíže při vzájemné komunikaci či by se pohledy rodičů na budoucnost dítěte zásadně lišily, hájit zájmy dítěte a upozorňovat na dohody, které byly kdysi uzavřeny.

„V době, kdy jsem se rozcházela se svou tehdejší partnerkou, bylo našemu synovi dva a půl roku. Rozchod je pro všechny zasažené i přihlízející příšerná, existenciální zkušenost, každá obava navíc prohlubuje stres dospělých i dítěte. Hodně škaredý byl strach, že pokud se jeho biologická máma rozhodne, syna strašně dlouho neuvidím a navzájem se ztratíme. Na pokračování našeho vztahu dítě-rodíč nemáme právně vymahatelný nárok, ani syn, ani já. To se nestalo, má bývalá partnerka náš vztah podporuje a vychází nám všemožně vstříc, za což jsem jí vděčná.“

— Milada, sociální matka

V trochu odlišné situaci jsou stejnopohlavní páry, jejichž rodičovství bylo založeno v zahraničí, následně došlo k jeho uznání i v České republice a dítě má oba rodiče zapsané v rodném listu. Pokud tyto osoby spolu žijí v registrovaném partnerství, není sice s řízením o zrušení registrovaného partnerství spojeno řízení o styku s dětmi, ale toto řízení je možné (jako v jiných případech) vyvolat samostatným návrhem k soudu. S ohledem na skutečnost, že jsou obě ženy uznávány jako rodiče dítěte, probíhá řízení o styku již podle pravidel platných pro styk dítěte s rodiči. Šance na přiznání styku sociálního rodiče s dítětem jsou tak výrazně vyšší.

Máma, maminka a dítě jsou rodina

Máte obavy, co na vaše rodinné uspořádání bude říkat okolí či jak přijmou vaše dítě instituce? Co doporučují odborníci*ice a radí samotní duhovi rodiče?

Při pohledu do internetových diskuzí nebo při sledování diskuzí s oponenty duhových rodin člověk může snadno propadnout zoufalství a obavě, jestli je vůbec vhodné v české společnosti stejnopohlavní rodinu zakládat. Páry, které už děti vychovávají, ale potvrzují, že realita běžného denního života je na rozdíl od vyhrocených diskuzí spíš optimistická a pozitivní. Dvě mámy jsou obvykle kladně přijímány jak na dětských hřištích, tak i v kontaktu se zdravotnickými a vzdělávacími institucemi. Pozitivnímu přijetí je zároveň možné jít trochu naproti – strategiím ulehčujícím každodenní život duhových rodin je věnována následující kapitola.

„Reálně jsme za 10 let nenarazily na komplikace. K lékařům – i k novému, třeba poprvé k očnímu – chodí s dítětem často sociální matka. Lékaři se neptají, kdo jste. Chtějí vidět kartičku pojišťovny dítěte (tu má u sebe ona, já jako biologická matka snáz díky společnému příjmení vysvětlím, proč mám jen v mobilu kopii). A dítě jí říká mami, tak proč by to řešili.“

— Vlasta, biologická matka

Vybírejte instituce, které jsou otevřené diverzitě

Hledejte takového dětského lékaře či lékařku, školku a později i školu či další instituce, které jsou otevřené diverzitě a respektují vaše uspořádání rodiny. Pokud není na výběr, snažte se nalézt v konkrétní instituci člověka, který může být dítěti oporou, nebo seznámit klíčové osoby z instituce s vaším rodinným uspořádáním a usilovat o jeho respektování.

„Když se mě paní učitelky ptaly, co rodina, tak jsem řekla, že nemám tátu, že mám dvě mamky. Učitelky byly většinou překvapené, ale pak, když se s mamkami seznámily, tak byly v pohodě.“

— Gabča, 16 let

Bud'te otevřené

Otevřenost vůči okolí napomáhá k pochopení a přijetí různých rodinných uspořádání. Zkušenosti ukazují, že otevřeně negativní reakce přicházejí mnohem řídkěji, než si rodiče představovali. Většina rodičů se brzy naučí vypořádávat s dotazy typu „Co dělá tatínek?“ a postupně najde svůj přístup, komu a kdy podobu své rodiny vysvětlovat a kdy to není třeba. Někteří rodiče své soukromí více chrání, jiní naopak tíhnou k proaktivnímu vysvětlování a seznamování okolí s vlastní životní realitou.

Jaké otázky můžete očekávat? (informace z facebookové skupiny)

Kde máte tátu?

A jak jste k ní přišly?

A to jste jako ani jedna nemohly najít chlapa, že jste si pořídily děti spolu?

Nebude mu chybět mužský vzor?

Jak k tomu všemu vlastně došlo?

Kdo z vás je máma a kdo táta?

Jak vás bude oslovovat?

***Kdo z vás dvou je máma?
Jak vás bude rozlišovat?***

Proč do toho ten bio-otec šel?

***Zná syn svého bio-otce?
Stýkají se? Jak často?***

Kolik to stálo?

Jak jste ho teda vybraly?

Chudák jejich budoucí manželky... mít dvě tchyně! 😊

Ukázali ti aspoň fotku, ať to není nějaký skřet?

Otázka ve facebookové skupině:

Ahoj rodinky, mám dotaz ohledně vítání občánků... Berou v potaz při předávání pamětního listu nebiologického rodiče, nebo tam budu pro úřednice za „samoživitelku“? Děkuji moc:-).

Odpovědi:

A: U nás Praha 3 úplně v pohodě, žádný rozdíl oproti jiným. Dokonce mě vyzvali, ať se jdu také podepsat.

M: Nás také brali jako dva rodiče. Obě jsme podepsané v pamětní knize. Oni totiž nikde neměli vyloženě matka - otec.

J: V Plzni taky v pohodě, brali mě jako druhého rodiče i s podpisem do pamětní knížky 😊

K: Na Ostravě-Jihu jsme taky zapsané obě.

Různorodost rodinných uspořádání obohacuje společnost. Povídejte si s dítětem o tom, v čem je vaše rodina jedinečná

Vychovávejte dítě tak, aby chápalo diverzitu jako pozitivní hodnotu. Adekvátně jeho věku mu vysvětlujte jeho příchod na svět i to, že rodinná uspořádání mohou být různá. Odborníci*ice se shodují v tom, že není vhodné dítě předem varovat před možnou negativní reakcí okolí na rodinné uspořádání. Naopak potřebné je vytvářet prostor, aby dítě mohlo své zkušenosti s okolním světem, ať již jsou pozitivní, či negativní, sdílet. Případné zkušenosti dítěte s negativní reakcí okolí není vhodné bagatelizovat jako hloupé, které je např. třeba přehlížet, ale dát dítěti prostor pro vyjádření pocitů a jejich zpracování. Využívejte literaturu (pro děti i pro dospělé), podporu a v případě potřeby i odbornou pomoc.

Pro nejmenší děti:

Brzy ráno (leporelo pro nejmenší)

Teď není čas na hraní (leporelo pro nejmenší)

Tango (pro děti od 2 let)

Pro předškolní a školní děti:

Zebra pod postelí (pro děti od 6 let)

Jedno morče a dvě mámy (pro děti od 7 let)

Jura a lama (pro děti od 5 let)

Princ & princ (pro děti od 3 let)

Král & král & rodina (pro děti od 3 let)

Dva tátové a zvědavá holka (pro děti od 4 let)

Pro dospělé:

And Baby Makes More (Všeobecné informace pro gay i lesbické rodiče)

The Ultimate Guide to Pregnancy for Lesbians (Všeobecné informace pro lesby, které chtějí mít děti.)

She Looks Just Like You: A Memoir of (Nonbiological Lesbian) Motherhood
(O nebiologických/sociálních matkách I)

Confessions of the Other Mother: Nonbiological Lesbian Moms Tell All!
(O nebiologických/sociálních matkách II)

Families Like Mine: Children of Gay Parents Tell It Like It Is (O dětech, které mají gay, lesbické a trans rodiče I)

Out of the Ordinary: Essays on Growing Up with G, L, and T Parents (O dětech, které mají gay, lesbické a trans rodiče II)

Volte oslovení běžná v ostatních rodinách

Mnoho z vás řeší, jak bude dítě oslovovat sociální matku a zda nemůže dojít v případě dvou maminek ke zmatkům. Praxe rodičů stejně jako názory odborníků*ic ukazují, že zmatení v rodinných rolích se není třeba obávat. Děti, pro které je situace jejich rodiny normou, se v ní přirozeně zorientují - ostatně většina z nás vyrostla v rodině, kde bylo více babiček a dědečků a k žádnému zmatení nedocházelo. Situace se vyřeší např. rozdělením na „máma“ a „maminka“ či „táta Honza“ a „táta Vašek“.

Dotaz ve facebookové skupině:

Ahoj, chtěla bych se zeptat, jak Vás oslovuje Vaše dítě? Obě mámy, nebo jedna máma a druhé říká jménem? S přítelkyní chceme také prcka a nad tímhle přemýšlíme, jak to máte vy? Děkuji moc za názory 😊

Odpovědi:

M: Oběma nám říká mami. A to i teď, když už spolu nejsme...

L: Taky nám oběma říká mami. Sám si to začal rozlišovat. Na mě volá mami a na přítelkyni mamko 😊

M: Nám říká syn „mami“ oběma, když zareaguje ta nesprávná, ozve se „ta druhááá“ dcery říkají „mami“ mně, partnerku oslovují jménem (žiji s ní až od puberty), ale s ostatními o ní mluví jako o druhé mámě ♥

Nemůže dětem ublížit, že je vychovávají dvě mámy?

Nemůže. Stanoviska odborných společností i výzkumy se shodují, že sexuální orientace rodiče nemá na prospívání a zdravý vývoj dítěte žádný negativní vliv. V ČR se pod podobné prohlášení připojilo více než 25 odbornic a odborníků z různých oborů (Jsme fér, 2019).

„Dítěti je úplně jedno, jestli je v rodině maminka a tatínek, dva tatínci nebo dvě maminky,“ říká dětský psycholog Václav Mertin s více než 40letou praxí. „Důležitější je, jak dospělí uspokojují jeho potřeby,“ dodává. Musí si s ním povídat a věnovat mu pozornost.

— Nakluky.cz, 2018

Nebudou naše děti vystavené posměchu?

Děti z duhových rodin mají s posměšky různé zkušenosti. Jednoznačně však platí, že problémem není rodinné uspořádání samo o sobě, ale nenávistný postoj spolužáků*ček a špatné klima ve škole. Výzkumy ze zahraničí navíc ukazují, že děti z homoparentálních rodin nečelí šikaně o nic častěji než jejich vrstevníci.

„To je takový mýtus, že se děti musí setkat se šikanou, já jsem se s ničím takovým nesetkal, buď byly děti zvědavé, nebo jim to bylo jedno.“

— Kryštof 16 let

„Smáli se, hodně. Dokonce jsem chtěla přejít do jiné školy, nedalo se to vydržet. Časem se to ale zlepšilo, teď už to nikdo neřeší.“

— Štěpánka 19 let

„Já jsem se s posměchem osobně nikdy nesetkal. Každopádně je mi jasné, že se to občas některým dětem stává. Děti jsou ‚upřímné‘ a neznají váhu slov, takže ať už to myslí zle, nebo ne, dokážou druhému ublížit. Rodiče by neměli svým dětem dávat důvod se někomu posmívat, vychovávejte děti tak, aby byly otevřené všemu, na co ve společnosti narazí.“

— Ondřej 29 let

„Dcera přišla v první třídě ze školy trochu zaražená s vtipem o gayích. Když jsem se jí zeptala, co si myslí, že slovo gay znamená, tak kluci prý říkají, že blbec. Došlo mi, že sice trávíme dost času s jinými duhovými rodinami nebo gay a lesbickými páry, ale slova jako gay, lesba, homosexuál, nebo třeba i teplý před dětmi skoro nepoužíváme, a ona měla pocit, že o gayích nikdy moc neslyšela a podle jejich slov ‚žádné nezná‘. Začaly jsme to tedy záměrně dělat, aby ta slova pro ni byla úplně normální a teď už nad takovými vtipky (které bohužel pochopitelně neustávají) jen nechápavě kroutí hlavou.“

— Vlasta, biologická matka

Potkávejte se s rodinami, které mají podobné rodinné uspořádání

Skupinové setkání duhových rodin nebo výlet se spřátelenou rodinou vám poslouží jako prostor pro sdílení rodičovských zkušeností. Vaše děti zase zjistí, že nejsou jediné na světě, kdo má dvě mámy nebo dva táty. Setkávání podobných rodin doporučují odborníci*ice a jsou běžná třeba u dětí v náhradní rodinné péči.

Facebooková skupina Duhové rodiny nabízí prostor pro seznámení s dalšími rodinami, položení otázek i sdílení zkušeností.

„B: Dakujeme za prijatie, presne takuto skupinu sme hladali. Na Vianoce sa nam narodí dcerka a rady by sme sa o vychove v duhovych rodinach dozvedeli aj uz od skusenejsich;)”

— z facebookové skupiny

„Je dobré mít kolem sebe různé modely rodin a stýkat se s nimi. Bereme jako velké plus, že máme okolo sebe různorodost. Důležité je ale i svoji různorodost ukázat jiným. Je krásné vidět našeho 6letého bratránka, jak se ptá, jestli budeme mít miminko, když už jsme měly „svatbu“ a bere nás jako jakýkoliv jiný pár. Myslím, že to pro něj samotného do budoucna bude obrovská výhoda, že kdyby se ve škole setkal s dítětem z duhové rodiny, bude vědět, že to je úplně stejné, jako mají jeho tety. Je důležité se stýkat nejen duhové rodiny spolu, ale i duhové rodiny s „tradičními“ rodinami, aby jejich děti viděly, že děti z duhových rodin jsou úplně stejné:).“

— Karolína, budoucí sociální matka

Zvažte společné příjmení rodiny

Některé rodiny volí cestu společného příjmení, což usnadňuje především jednorázovou komunikaci s institucemi nebo cestování. V případech sdíleného rodičovství a s ohledem na další okolnosti však tato možnost není cestou, kterou se chtějí/mohou vydat všechny rodiny.

Samotné registrované partnerství v současné době problémy duhových rodin bohužel neřeší (viz srovnání výše). Jako pozitivum lze snad vnímat skutečnost, že v návaznosti na vstup do registrovaného partnerství lze snáze dosáhnout změny příjmení partnerky. Neděje se tak však stejně jako v manželství, tedy automaticky prohlášením o užívání příjmení. Je nutné podat zvláštní žádost a zaplatit související poplatek.

Přispějte ke změnám ve společnosti a k viditelnosti duhových rodin

Přemýšlíte jak rozšířit povědomí o duhových rodinách do společnosti? Chcete přispět k uzákonění manželství osob stejného pohlaví a rovnoprávnosti duhových rodin? Otevřenost k okolí, ochota sdílet zkušenosti v komunitě či skrze média pomáhá ke změně. Prague Pride i další spolky stále hledají rodiny ochotné pomoci při medializaci tématu.

„Znám lidi, co říkají: mluvil jsem o tom se svými rodičema, to byli zapřísáhlí homofobové, a oni vás viděli tamhle v novinách a povídali, jak je to super, pořád se nás ptají, a říkají, vždyť vlastně vy to máte hrozně těžký... začnou se nad tím zamýšlet, že to mají s kým si zmotnit... Já si myslím, že je to hrozně důležitý, že se to podceňuje, to zmotnění té konkrétní rodiny je hrozně důležité.“

— Klára, sociální a biologická matka

Zdroje

Dvě matky nebo dva otcové? Obavy o dobro dětí v těchto rodinách jsou neopodstatněné, ukazují výzkumy (stanovisko odborníků a odbornic), 2019, Jsme fér

Kutálková, Petra. *Duhové rodiny ve stínu státu*, 2015, Prague Pride

Kutálková, Petra. *Hlasy dětí z rodin gayů a leseb*, 2018, Jsme fér

Nedbálková, Kateřina. *Matky kuráže*, 2012, SLON

Polášková, Eva. *Plánovaná lesbická rodina: rozhodovací proces jako klíčový aspekt přechodu k rodičovství*, 2009, Masarykova univerzita

Pregnant pause. A guide for lesbians on how to get pregnant, 2009, Stonewall

Duhové rodiny v systému náhradní rodinné péče, 2020, Prague Pride

Citace použité v textu pocházejí z následujících zdrojů:

- ❖ z publikace Poláškové (Zuzana, sociální matka, Leona, sociální matka, Alena, sociální matka)
- ❖ z monografie Duhové rodiny v systému náhradní rodinné péče
- ❖ z publikací a rozhovorů autorek s rodiči
- ❖ z facebookové skupiny Duhové rodin
- ❖ ze serveru nakluky.cz.

Děkujeme všem matkám, které s námi sdílely svoje příběhy, a také těm, které byly ochotné materiál přečíst ve fázi příprav a daly nám k němu své cenné připomínky a komentáře.

Materiál byl realizován za finanční podpory Úřadu vlády České republiky.

АНО А АНО

